

Soru-Cevap

Değişken ve İhtilaf

Shoakmal Imomnazarov'a

Soru:

Bismillahirrahmanirrahîm, Esselamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berekâtuh kerim şeyhimiz.

İslam Nizamı kitabının 13. sayfasında şöyle geçmektedir: “Çünkü onun, insanın içgüdülerini ve uzvî ihtiyaçlarını tanzim anlayışı; değişkenliğe, ihtilafa ve çelişkiye maruz kalır.” Değişken ve ihtilaf (tefâvut ve ihtilaf) kelimelerinin eş anlamlı olduklarını anladım. Yani aynı anlamı veya yakın bir anlamı ifade etmektedirler. Ancak aralarındaki fark, değişkenliğin tamamının kınanmış olmasıdır. Bu nedenle Allahu Teala, onu yapmaktan nehyetmiş ve şöyle buyurmuştur: **“Rahmân (olan Allah'ın) yaratışında hiçbir uygunsuzluk (değişkenlik) göremezsin.”** [Mülk-3] İhtilaftan dolayı ise kınanma yoktur. Zira bu Allahu Teala'nın şu kavlinde görülmektedir: **“Gecenin ve gündüzün ihtilafı (değişmesi) O'nun eseridir.”** [Müminun-80] İhtilaf hakkındaki bu örnek, yapanın bilgisine delalet ederken değişkenlik ise yapanın cehaletine delalet etmektedir. Demek istediğim, değişkenlik şeri hükümlerde ve akide meselelerinde bulunmazken aksine ihtilaf şeri hükümlerde bulunmaktadır. Ama bazı kardeşlerimiz, bu iki kelimenin iki farklı mesele olduğunu, yani ihtilaf kelimesinin, aralarında fark olan iki görüş anlamına geldiğini, ancak her ikisinin de doğru olduğunu ve her ikisinin de hedefe götürdüğünü iddia etmektedirler. Değişkenlik kelimesinin de aynı şekilde aralarında fark olan iki görüş anlamına geldiğini, aralarındaki farkın ise bu iki görüşten birinin doğru ve diğerinin yanlış olduğunu, yani iki görüşten birinin hedefe götürdüğünü ve diğerinin ise hedefe götürmediğini iddia etmektedirler.

Şeyhimiz sizden, kitapta geçen değişken ve ihtilaf kelimelerinin ne anlama geldiğini açıklamamanızı rica ediyorum?

Cevap:

Ve Aleykumselam ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

İslam Nizamı Kitabı'nda işaret ettiğiniz metin şöyledir:

(İnsanların Rasullere olan ihtiyacına bir delil de, insanın içgüdülerini ve uzvî ihtiyaçlarını doyurmaya olan ihtiyacıdır. Bu doyum nizensiz olursa, hatalı veya şâz (sapık) bir doyuma yol açar ve insanın huzursuzluğuna sebep olur. Dolayısıyla insanın içgüdülerini ve uzvî ihtiyaçlarını tanzim eden bir nizam kaçınılmazdır. Bu nizam ise insandan gelmez. Çünkü onun, insanın içgüdülerini ve uzvî ihtiyaçlarını tanzim anlayışı; değişkenliğe, ihtilafa, çelişkiye ve içerisinde yaşadığı ortamın etkisine maruz kalır. Bu, insana bırakılırsa, o nizam değişkenliğe, ihtilafa, çelişkiye maruz kalır ve insanın huzursuzluğuna yol açar. O halde bu nizamın Allahu Teala'dan olması kaçınılmazdır.) Bitti.

Dolayısıyla o, insanın içgüdülerini ve uzvî ihtiyaçlarını tanzim anlayışından bahsetmekte ve bu insani anlayışın, içgüdülerin ve uzvî ihtiyaçların düzenlenmesiyle ilgili hükümlerini etkileyen dört hususa maruz kaldığını açıklamakta ve bu anlayışın doğru ve sahih olmadığını belirtmektedir... Bu dört husus, anlayışla ilgili olsalar da ancak bunlar, aynı şey değildir... Bunları açıklamadan önce kayda değerdir ki bu hususlar, bir kişinin anlayışında da ortaya

çıkabilir. Yani içgüdünün tanzimine yönelik anlayışı bugün böyle diğer gün de şöyle olabilir... Bir kişi ile diğeri arasındaki anlayışta da ortaya çıkabilir. Dolayısıyla bu, içgüdünün tanzimini (düzenlenmesini) muayyen bir şekilde olmasını anlarken şu ise onu başka bir şekilde anlayabilir. Bu nedenle az önce açıkladığımız şey, aynı kişiden de olabilir. Zira zamanın ve mekanın değişmesiyle değişebildiği gibi kişiden kişiye de değişebilir... Bunların anlamları ise, aşağıdaki şekildedir:

1- İçgüdülerin tanzimi anlayışındaki değişkenlik, birbirinden çok ama çok uzak olan çeşitli anlayışlar **anlamına gelmektedir**. Bu anlayışlara genellikle, cehalet ve bozukluk ile anlayışın üzerine bina edildiği temel bir kaidenin olmaması sonucunda kusurlar ve eksiklikler nüfuz eder. Bu değişkenlik ister aynı kişinin bugün ve yarınki iki görüşü arasında olsun isterse iki kişinin görüşü olsun fark etmez. Zira içgüdülerin tanziminde aralarındaki değişkenlik, iki görüşün birbirinden çok uzak olmasından ve ikisinden herhangi birinin fikri bir ölçüsünün olmamasından, dahası bu uzaklığın cehalet ve bozuklukla karışmasından dolayıdır. **Bu nedenle içgüdünün tanzimindeki iki görüş genellikle hatalı olur...Ve nadiren ikisinden birisi doğru olur... Ancak her ikisi de doğru olmaz...** Bunun nedeni ise lügatte değişken kelimesinin, cehalet ve bozuklukla birlikte iki görüş arasında çok büyük bir uzaklık taşımasıdır.

Bu değişkenliğin anlamının, insanların anlayışlarından ve görüşlerinde olduğunu belirtmekte fayda vardır...Bu kainattaki Allah'ın yaratıklarına gelince: Onda bir değişkenlik (uygunsuzluk) yoktur. Çünkü değişkenlik, eksiklikler ve kusurlarla karışıktır ve cehaletten ve bozukluktan uzak değildir. Dolayısıyla bu, Allah'ın yarattıklarında olmaz. **أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ** “(Bilesiniz ki), yaratmak da emretmek de O'na mahsustur. Alemlerin Rabbi Allah ne yücedir!” [Araf-54] Yaratıkların biçimindeki ihtilafa (farklılığa) gelince; güneşin şekli ve biçimi, ayın şekli ve biçiminden farklıdır ve gece gündüz gibi değildir. Dolayısıyla kainatın yaratıklarında var olan işte budur. **وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ** “Onun katında her şey ölçü ile olur.” [Rad-8] **وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا** “Her şeyi yaratmış, ona bir düzen vermiş ve bir ölçüyle takdir etmiştir.” [Furkan-2]

Muhtaru's Sıhah'da şöyle geçmektedir:

(fe-ve-te: (fetehu's) şey'u, onu bir şey geçti.. Ve (Tefâvete); iki şeyin aralarının çok uzak olmasıdır.) Bitti.

Kamusu'l Muhit'de şöyle geçmektedir: (Fetehu'l emru fevten ve fevâten: Ondan gitti...Tefâte eş-Şey'eeni: Aralarındaki şeyin çok uzak olmasıdır. **مَا تَرَى فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِنْ تَفَاطُتٍ** “Rahmân (olan Allah'ın) yaratışında hiçbir uygunsuzluk (değişkenlik) göremezsin.” [Mülk-3] Yani: Kusur bulamazsın demektir...) Bitti.

Lisanu'l Arap'ta şöyle geçmektedir: (Fevete: El-Fevtu: Beni şöyle geçti, yani o beni yendi ve beni geçti.. Fâtenî el-Emru fevten ve Fevâten: Benden kaybolup gitti demektir. Aziz Kitap'ta şöyle geçmektedir: **مَا تَرَى فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِنْ تَفَاطُتٍ** “Rahmân (olan Allah'ın) yaratışında hiçbir uygunsuzluk (değişkenlik) göremezsin.” [Mülk-3] Anlamı: Allahu Teala'nın yaratmasında bir ihtilaf ve bozukluk bulamazsın demektir... Tefâte eş-Şey'eeni, yani vâv'ın damme olmasıyla, aralarındaki şeyin çok uzak olmasıdır.) Bitti.

2- İçgüdünün tanzimindeki ihtilaf, bunun veya şunun nezdindeki ölçülere göre çeşitli anlayışlar **anlamına gelmektedir**. Birincisi, malın mülkiyetinin sebepleri olduğunu görür ve bu sebepleri takip ederek mülkiyetini geliştirmek için bu sebeplerden birini alır. Diğer ise, birincisinin almış olduğu sebeplerin dışın sebepler görür... Bu nedenle, üzerine bina edilen ölçüye göre doğru ve hata olabilir. Çünkü o, muayyen bir ölçüye, düşünceye ve tanzim anlayışı hakkındaki planlamaya ve benzerlerine dayanmaktadır... Mezheplerin ve düşünürlerin ihtilafı da bu şekildedir... Zira takip edilen fikri kaideye göre bazıları isabet ettirir ve bazıları da hata eder... **Bu nedenle çoğu zaman iki görüşten birisi doğru olur... Dolayısıyla iki görüşten her birinin, mezhep sahiplerinin ve bazı düşünürlerin itimat ettikleri ölçülere göre sıhhat yönünün olması mümkün olduğu gibi... İki farklı görüşün hatalı olması da mümkündür...**

- Mucemu'l Furûku'l Lugaviyye'de şöyle geçmektedir: (Mezheplerdeki ihtilaf ile cinslerdeki ihtilaf arasındaki fark: Mezheplerdeki ihtilaf, iki muhaliften birinin diğerinin gittiğinin tam tersine gitmesidir. Cinslerdeki ihtilaf ise, iki şeyden birinin diğerine engel olmayı yasaklaması olup ikisi arasında ihtilafın olması caiz olur ve Mesih'teki Yahudiler ve Hristiyanlar gibi her ikisi de batıl olur.) Bitti.

- Lisanu'l Arab (9/19)

(İki şey birbirinden farklı oldu ve ihtilaf ettiler: İttifak etmediler: Eşit olmayan her şeydir. Zira birbirinden farklı oldu ve ihtilaf etti.)

3- Çelişki: Anlayış ve yargıda insanlar arasındaki farklılığın, tek bir meselede her yönden tam bir çelişki noktasına ulaşmasıdır. İki sözden birinin, diğer sözü yok etmesi gibi.

Lisanu'l Arab'ta şöyle geçmektedir. (7/242)

(Nakada: En-Nakdu: Onayladığınız bir anlaşma veya binayı bozmaktır. Sıhah'da şöyle geçmektedir: En-Nakdu, binayı, ipi ve anlaşmayı bozmaktır. Diğerlerinde şöyle geçmektedir: En-Nakdu, onaylamanın zıddıdır...)

Bu üçü arasındaki farkı açıklığa kavuşturmak için beka içgüdüsü hakkında bir örnek verelim-ve onun tezahürlerinden biri de mülk edinmektir:

- Bu meseledeki ihtilaf, iki kişiden birinin mülkiyetini İnan şirketi ile geliştirmeyi düşünmesi ve diğerinin de anonim şirketi ile düşünmesi gibidir. Yani farklı olması nedeniyle...

- **Değişkenlik, iki kişiden birinin herhangi bir miktardaki mülkiyetin serbest olduğu şeklinde düşünmesi ve diğerinin de hayatta kalacak kadar küçük bir miktarla sınırlandırılması şeklinde düşünmesidir...**

- **Çelişki, iki kişiden birinin ferdi mülkiyetin caiz olduğunu düşünmesi ve diğerinin de ferdi mülkiyetin kaldırılmasını düşünmesidir...**

4- Çevrenin etkisi: Bu, insanın meselelere yönelik anlayışını etkileyen dördüncü faktördür. Çünkü her insan, egemen hükümlerin olduğu muayyen bir çevrede yetişir ve onun zihni şüphesiz bulunmuş olduğu çevreden olumsuz veya olumlu yönde etkilenir. Dolayısıyla içinde olduğu çevresi onu etkileyebilir ve başka çevrede yaşayan biri için hoş olmayan şeyler onun için hoş olabilir. Nitekim çevresi onu etkileyebilir ama orada egemen (yaygın) olan bazı şeylerden nefret edebilir, ondan uzak durabilir ve ondan hoşlanmayabilir... Eğer içgüdülerin tanzimi insana bırakılırsa, o zaman çevresi anlayışının ve hükümlerinin kaynağı haline gelir... Bundan dolayı hükümleri vakıadan almak hatalı olup bilakis vakıa, çözümün kaynağı değil konusu olmalıdır.

Bu dört husus, doğuştan gelen içgüdülerin ve uzvî ihtiyaçların tanziminde insanın kararlarını etkiler. Dolayısıyla insanın hükümleri, tek bir meselede değişken, ihtilafı, çelişkili ve çevreden etkinmiş bir şekilde gerçekleşebilir... Bu nedenle insanın akli, içgüdüleri ve uzvî ihtiyaçları doyurmak için doğru bir tanzime muktedir değildir... Ama insanın yaratıcı olan Allah Subhanahu'dan gelen nizam, bu dört hususa maruz kalmaz. Dolayısıyla takip edilmesi gereken doğru nizam işte bu olur... Hak olan da budur. **“Artık haktan (ayrıldıktan) sonra sapıklıktan başka ne kalır?”** [Yunus-32]

Kardeşiniz

Ata İbn Halil Ebu Raşta

H. 30 Zilkade 1437

M. 02/09/2016

Cevaba, hizbin emirinin aşağıdaki web sitesinden bağlanabilirsiniz:

<http://archive.hizb-ut-tahrir.info/arabic/index.php/HTAmeer/QAsingle/3738/>